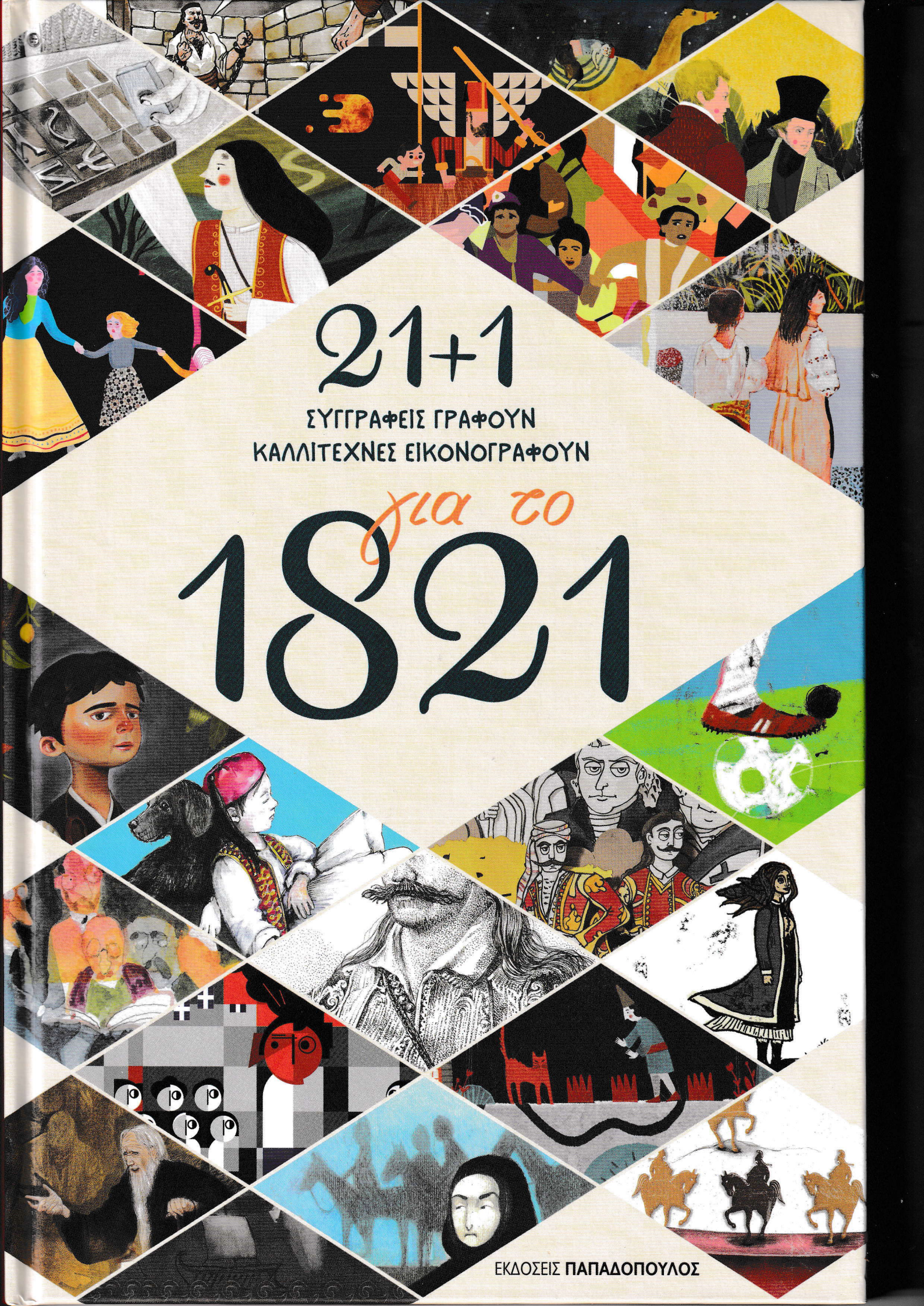

1821 για το

21+1

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΓΡΑΦΟΥΝ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΟΥΝ

για το

1821

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Το 1821 «μίλησε» σε δημιουργούς,
συγγραφείς και εικονογράφους, και τους άγγιξε:
οι συγγραφείς έγραψαν φανταστικές ιστορίες
με φόντο την Επανάσταση του 1821
και οι καλλιτέχνες τις εικονογράφησαν.

Στο βιβλίο μας δεν κάνουμε μάθημα Ιστορίας.
Νιώθουμε την Ιστορία διαβάζοντας τα λογοτεχνικά
γραπτά άξιων συγγραφέων! Και τη βλέπουμε, την Ιστορία,
στις εικόνες που μας περπατούν σε μία πινακοθήκη
μικρών έργων τέχνης από αγαπημένους εικονογράφους.

Διακόσια χρόνια πέρασαν από την Επανάσταση του 1821.
Όμως οι ιδέες και οι αξίες της βρίσκονται δίπλα μας, σε κάθε βήμα!

Για την ενίσχυση του Δικτύου

ISBN 978-960-484-618-4

9 789604 846184

Κωδ. μηχ/σης 12.617

www.epbooks.gr

ΔΙΑΚΟΣΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΕΡΑΣΑΝ, όμως η Επανάσταση του 1821 είναι δίπλα μας!

Όταν περπατάμε στις πόλεις της Ελλάδας, σε κάθε βήμα συναντάμε τους επαναστάτες του 19ου αιώνα σε δρόμους και πλατείες, βιβλία και εικόνες, αγάλματα που μας τους θυμίζουν.

Αλλά τι ήταν εκείνη η επανάσταση; Μάχες και σκοτωμοί; Πράξεις γενναίων; Συγκινητικές ιστορίες ανθρώπων που την έζησαν; Ιδεών που την έθρεψαν; Υπήρχαν σύμπνοια, ατομικές φιλοδοξίες, ανιδιοτέλεια, πάθος για καλύτερη ζωή;

Ήταν αυτά κι ακόμα περισσότερα!

Οι πρώτες επαναστατικές κινήσεις στην περιοχή μας εκδηλώθηκαν όταν διαδόθηκαν οι ιδέες του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης. Ήταν αυτές οι ιδέες που προετοίμασαν τους υπόδουλους λαούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας να αγωνιστούν για την ελευθερία τους. Λίγο πριν και λίγο μετά το 1821, οι Έλληνες και άλλοι Βαλκάνιοι υπήκοοι του σουλτάνου ασπάστηκαν τα ιδεώδη για ελευθερία και κοινωνική δικαιοσύνη και πολέμησαν στις πατρίδες τους για την ανεξαρτησία και τη δημιουργία εθνικών κρατών.

Η Ελληνική Επανάσταση δεν ήταν ένα μεμονωμένο γεγονός στη νεότερη ιστορία. Ξέσπασε σε μια εποχή που εκδηλώθηκαν επαναστατικά κινήματα σε πολλά μέρη στην Ευρώπη και στην Αμερική, αλλά και εξεγέρσεις στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Το έτος 1821 είναι σταθμός και ιστορική αφετηρία.

Και σήμερα, ζούμε στην Ελλάδα του 21ου αιώνα, στο κράτος που ιδρύθηκε το 1832 μετά από τόσους αγώνες και αντιξοότητες!

Οι ιστορίες που έγραψαν είκοσι συγγραφείς, δύο κομίστες και εικονογράφησαν άλλοι τόσοι καλλιτέχνες, άλλοτε πατούν γερά στα γεγονότα του τότε και άλλοτε, εντελώς φανταστικές, μας μεταφέρουν στο σήμερα. Γιατί η Επανάσταση του 1821 εξακολουθεί να ζει στις ιδέες και τις αξίες, ακόμα κι αν δεν το συνειδητοποιούμε. Στο βιβλίο μας δεν κάνουμε μάθημα Ιστορίας. Νιώθουμε την Ιστορία διαβάζοντας τα λογοτεχνικά γραπτά άξιων συγγραφέων! Και τη βλέπουμε, την Ιστορία, στις εικόνες που μας περπατούν σε μία πινακοθήκη μικρών έργων τέχνης σύγχρονων καλλιτεχνών και μας γεμίζουν χρώματα και συναισθήματα!

Η Επανάσταση του 1821 μίλησε στους δημιουργούς και τους άγγιξε. Βγήκε από τα βιβλία του σχολείου και τις βιβλιοθήκες και έγινε δική τους.

Και δική μας.

ΜΑΡΙΖΑ ΝΤΕΚΑΣΤΡΟ – ΕΛΕΝΗ ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΕΛΑ ΕΞΩ

Καλά! Αυτά που λένε, πως για να πεις ότι κάποιος είναι φίλος σου πρέπει να τον ξέρεις καιρό, να έχετε μιλήσει πολύ, να έχετε μοιραστεί μυστικά, εγώ δεν τα πιστεύω. Με την καλύτερή μου φίλη μόνο δυο λέξεις είχαμε ανταλλάξει. Ελληνίδα εγώ, Τουρκάλα εκείνη, πώς να συνεννοηθούμε; Μέναμε ακόμα στην Κάρυστο. Εκεί έγιναν αυτά που θα σας διηγηθώ.

Μια μέρα γύριζα σπίτι και άκουσα νιαουρίσματα. Ένα γατάκι, τόσο δα ήταν, είχε κωθεί σε έναν θάμνο και δεν μπορούσε να βγει. Προσπαθούσα να το τραβήξω αλλά δεν τα κατάφερνα, το χέρι μου δεν χωρούσε και κάποια στιγμή γκρατζουνίστηκα άγρια! Όλο αγκάθια ήταν ο θάμνος.

«Έλα έξω» του έλεγα. Αυτό φοβόταν να κουνηθεί. Ένα κορίτσι που περνούσε, στην ηλικία μου θα ήταν, κάπου δέκα χρονών, με πλησίασε. Εγώ συνέχισα να λέω στο γατί «Έλα έξω». Αυτή έχωσε το χέρι της και κατάφερε να το βγάλει.

Από τότε κάθε μέρα την ίδια ώρα συναντιόμασταν με το κορίτσι, λες και είχαμε συνεννοηθεί. Το γατί ήταν πάντα φοβισμένο. Όλο κάπου κρυμμένο το βρίσκαμε. Εγώ του έλεγα «Έλα έξω» και εβγαίνει. Το ταΐζαμε, παίζαμε μαζί του. Με το κορίτσι δεν μιλήσαμε ποτέ, μόνο γελούσαμε συνέχεια.

Και ξαφνικά ήρθε το μεγάλο κακό. Η Κάρυστος ξεσηκώθηκε. Ο Ομάρ Πασάς δεν κατάφερε να νικήσει τους Έλληνες. Είχε και μια μάγισσα για να διαλύσει με τα μάγια της τους Έλληνες. Βέρδαινα την έλεγαν. Οι Έλληνες όμως κρατούσαν γερά. Ο Ομάρ ζήτησε βοήθεια. Του έστειλαν ένα βαπόρι με χιλιάδες Γενίσαρους. Έπεσαν πάνω στον κόσμο πιο άγριοι από τα πιο άγρια θηρία. Λεηλατούσαν, έσφαζαν τους άντρες, αιχμαλώτιζαν γυναίκες και παιδιά για να τους στείλουν στα σκλαβοπάζαρα. Οι Έλληνες τρέχαμε να κρυφτούμε σε δάση, σε σπηλιές, όπου μπορούσαμε. Η μάνα μου κι εγώ φύγαμε από το σπίτι και κωθήκαμε σε έναν θάμνο παραδίπλα. Οι Γενίσαροι σε λίγο θα μας έφταναν. Τότε άκουσα μια φωνή να μου λέει: «Έλα έξω», «Έλα έξω».

Ήταν η φίλη μου. Με τράβηξε από το ρούχο. «Πάμε» είπα στη μάνα μου. Αυτή με κοίταξε σασπισμένη, αλλά με ακολούθησε. Τρέχαμε και οι τρεις σαν τρελές. Το κορίτσι μάς οδήγησε στον γυναικωνίτη του Ομάρ Πασά. Άνοιξε την πόρτα. «Έλα έξω» μας είπε πάλι και μας τράβηξε μέσα.

Οι γυναίκες του Πασά μάς κοιτούσαν τρομαγμένες. Μας κράτησαν όμως, μέχρι να τελειώσει το κακό. Μας έσωσαν.

Την άλλη μέρα πήγαμε μέχρι το Μαρμάρι και πήραμε το πλοίο. Την καλύτερή μου φίλη, δεν την ξαναείδα ποτέ.

ΚΑΙ ΜΑΡΙΩ... ΚΑΙ ΖΑΦΕΙΡΗΣ

Ο οπληρχηγός ήταν άντρας μετρίου αναστήματος, μελαχρινός με παχύ μουστάκι και μάτια κατάμαυρα που σπίζιζαν από ορμή και αποφασιστικότητα. Τα λόγια του πιο αιχμηρά κι από μαχαίρι. Το σώμα του είχε μάθει να ανιχνεύει την ξένη παρουσία και να αντιδρά στους κινδύνους. Μα αυτή τη φορά ήταν διαφορετικά. Ένωσε το βλέμμα, μα όχι τον κίνδυνο. Στράφηκε απότομα κόβοντας την κουβέντα με τους άντρες του και την αντίκρισε.

Μαλλιά πυρόξανθα πλεγμένα πλεξούδα και δέρμα ωχρό, χαρακτηριστικά όχι συνηθισμένα για τουρκοπούλα. Τα χέρια των αντρών του άγγιξαν τα κουμπούρια τους. Ο οπληρχηγός σήκωσε το χέρι και τους σταμάτησε. Ένα μικρό παιδί ήταν μόνο.

Το κορίτσι πλησίασε.

«Πώς σε λένε;» τη ρώτησε.

«Με φωνάζουν Μαριώ».

Είχε κάτι αγέρωχο το βλέμμα της.

«Πού είναι η μάνα σου;» ρώτησε βλοσυρά ο αρχηγός.

«Δεν έχω μάνα. Ούτε πατέρα. Πάρε με μαζί σου» παρακάλεσε και έπεσε στα πόδια του.

Σιωπή απλώθηκε ανάμεσα στους πολεμιστές.

«Αν ήσουν αγόρι, θα σε κράταγα» είπε ο οπληρχηγός.

«Θα γίνω».

Το κορίτσι άρπαξε με το ένα χέρι το μαχαίρι που κρεμόταν από το ζωνάρι του και την πλεξούδα με το άλλο, έδωσε μια και την έκοψε.

Σάσπισε εκείνος.

«Τι ξέρεις από πόλεμο;»

«Ξέρω να τρυπώ με το μαχαίρι και να κόβω με το γιαταγάνι» το κορίτσι κούνησε απειλητικά τα χέρια στον αόρατο εχθρό.

«Δεν φτάνει αυτό...» είπε ο άντρας.

«Ξέρω να γδέρνω, να ψήνω και να σουβλίζω» είπε με αγριάδα το κορίτσι.

Χαμογέλασε ο οπληρχηγός. Του θύμισε στην ομορφιά τις κόρες του και στην τόλμη τον γιο που ονειρευόταν ν' αποκτήσει. Μα δεν θα πειθόταν έτσι εύκολα.

«Δεν είναι η μάχη μέρος για ένα κορίτσι σαν εσένα» είπε τελεσίδικα.

«Ξέρω και κάτι ακόμα» είπε το κορίτσι με πείσμα δείχνοντας την πληγή που κακοφόρμιζε στο μπράτσο του αρχηγού. Άνοιξε το δισάκι του και έφτιαξε μιαν αλοιφή με ασπράδι αβγού, λάδι και ρακί. Απολύμανε την πληγή και ύστερα μάζεψε τέσσερα-πέντε μυρμήγκια με μεγάλα κεφάλια. Τα άφησε ένα-ένα να δαγκώσουν τα χείλη του τραύματος και μετά τους έκοψε το σώμα. Τα κεφάλια των μυρμηγκιών έμειναν πάνω στο δέρμα κλείνοντας την πληγή σαν ισχυρή βελονιά.

Εντυπωσιάστηκε ο οπληρχηγός.

«Θα σε κρατήσω» είπε στο κορίτσι. «Μα θα σε φωνάζω Ζαφείρη και θα φοράς φουστανέλα. Θα εκπαιδευτείς στα όπλα και θα μεγαλώσεις δίπλα στους πολεμιστές μου σαν πολεμιστής».

Το κορίτσι γεμάτο ευγνωμοσύνη έπεσε στην αγκαλιά του αρχηγού. Για πρώτη και τελευταία φορά. Κι ύστερα από κοριτσόπουλο έγινε παλικάρι.

Η ΨΥΧΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

«Σήκω, κοπρόσκυλο! Τι κάθεται; Σήκω. Πήγαινε στην Ελλάδα». Ο Ιωάννης Ιάκωβος Μάγερ τέντωσε τα χέρια του και άγγιξε τον υγρό τοίχο. Άλλο και τούτο τώρα. Σιγά να μην πίστευε στα μεταφυσικά, αυτός, ένας τυχοδιώκτης.

«Σε ποιον μιλάς έτσι; Σε μένα; Σ' έναν Μάγερ;» Άπλωσε τα πόδια του και κλότισσε τον τοίχο που πριν λίγο του μίλησε. Τι ήξερε για την Ελλάδα; Τον Όμηρο, τον Οδυσσέα, την Αντιγόνη, τη θάλασσα, τα νησιά, τον Δούρειο Ίππο... Και τότε πώς του ήρθε ακόμα δεν ξημέρωσε; Μα βέβαια, τελευταία παντού στην Ελβετία και στο Παρίσι άκουγες να μιλάνε «για τα αδέρφια μας τους Έλληνες».

Ουφ! Μακριά πέφτει αυτή η Ελλάδα. Δεν πέρασε λίγος καιρός που ο Μάγερ γλίτωσε από τη Σαλώμη, τη γυναίκα του. Του έδωσε τα παπούτσια στο χέρι. Μωρέ καλύτερα έτσι. Τώρα ήταν ελεύθερος να ζήσει. Γι' αυτό πήγε στο Παρίσι. Τι πόλη! Γιος γιατρού με γνώσεις φαρμακευτικής, σκέφτηκε να σπουδάσει κι αυτός ιατρική.

Αλλά και στο πανεπιστήμιο δεν τον κατάλαβαν. Αυτός ήθελε συγκινήσεις... Ήθελε να φέρει τον κόσμο άνω κάτω. Νύχτα έφυγε κι από το Παρίσι και τώρα ταξίδευε να επιστρέψει στη Ζυρίχη. Τα τελευταία του λεφτά τα ξόδεψε γι' αυτό το κρεβάτι στο βρόμικο ακούρι. Ξανάβαλε το αυτί του στον τοίχο. Η υγρασία τού πάγωσε το μάγουλο και η μούχλα τού έφερε αναούλα. Βαρέθηκε να κρύβεται από τους πιστωτές του.

Χτες εδώ στη Βέρνη άκουσε πάλι να μιλάνε για την Ελλάδα. Ανέβηκε κάποιος πάνω στο τραπέζι κι άρχισε να απαγγέλλει: «Ελλάς ηρώων μπέρα, φίλη, γλυκεία πατρίδα μου, νύκτα δουλείας σ' εσκέπασε, νύκτα αιώνων». Γέλασε. «Στην υγεία των ποιητών» φώναξε ο διπλανός του κι ύστερα όλοι σηκώθηκαν και φώναζαν «Ελευθερία στους ήρωες της Ελλάδας». Μια τρύπα στον χάρτη, μια σταλιά χώρα, έτσι έλεγαν, τα έβαλε με μια ολόκληρη αυτοκρατορία. Τώρα ο Μάγερ μπροστά στον ιδρωμένο τοίχο που ξερνούσε υγρασία σκέφτηκε τον Οδυσσέα. Κι αυτός ένας τυχοδιώκτης δεν ήτανε, που ονειρευόταν την ελευθερία; Εκείνη την ώρα το αποφάσισε ότι θα πήγαινε στην Ελλάδα, ακόμα κι αν έπρεπε να περπατήσει μέχρι εκεί. Έψαξε να βρει τους φασαριόζους φοιτητές που θα έφευγαν με αποστολή την επόμενη κιόλας μέρα. Αναποδογύρισε τις τσέπες του. Άδειες. Όλο και κάτι θα σκαρφίζόταν. Την ώρα που χτυπούσε την πόρτα της φιλελληνικής επιτροπής σκεφτόταν, *Το αίμα ενός απογόνου του Γουλιέλμου Τέλλου θα αναμειχθεί με το αίμα των ηρώων της Ελλάδας*.

«Επάγγελμα;» τον ρώτησαν. Σε μια χώρα που αιμορραγούσε τι χρειαζόνταν περισσότερο; «Γιατρός» είπε, και από μέσα του σκέφτηκε ότι ο σκοπός αγιάζει τα μέσα. Πήγε στην Ελλάδα με πληρωμένα ναύλα και με τα πολλά έφτασε στο Μεσολόγγι. Άνοιξε φαρμακείο, βοηθούσε στο νοσοκομείο και όλο έσπαγε το κεφάλι του. «Για την ελευθερία θα χρειαστούμε φίλους, πολλούς φίλους» έλεγε.

Να ήταν αυτή η σκέψη ο σπόρος για την πρώτη εφημερίδα της Ελλάδας;

Η ΛΕΞΗ ΜΕ ΤΑ ΤΡΙΑ ΕΨΙΛΟΝ

Αν είχε μάθει κάτι ο Σπύρος όλο τον καιρό που βοηθούσε στο τυπογραφείο, ήταν πως το πιο χρήσιμο γράμμα απ' όλα τ' άλλα ήτανε το έψιλον. Ο ίδιος δεν ήξερε γράμματα, αλλά νά που τα 'φερε έτσι ο καιρός και δούλευε με τα γράμματα τα ίδια. Στην αρχή ντρεπότανε γι' αυτό, μα και τι να κάνει. Σκούπιζε τις πέτρες έξω στον δρόμο, σάρωνε το πάτωμα μέσα, και όλο έψαχνε για πεταμένα στοιχεία.

Γέννημα-θρέμμα Μεσολογγίτης, κάπου έντεκα ή δώδεκα χρονών –δεν ήταν σίγουρος–, αδύνατος σαν το βούρλο και μια στάλα σκυφτός από τη δουλειά, από την πρώτη-πρώτη μέρα εκείνο τον Δεκέμβριο του '23, και για πάνω από δυο χρόνια μετά, ο Σπύρος έδενε και ξέλυνε τις σελίδες και τα κλισέ, ξεμοντάριζε τις αράδες, έβαζε τα στοιχεία πίσω στα κουτάκια τους, και έσκυβε μετά στο πάτωμα να μαζέψει από κάτω όσα γράμματα είχανε πέσει από λάθος και μπορούσαν να ξαναχρησιμοποιηθούν, σπασμένα-ξεσπασμένα. Γιατί δεν περίσσευε κανένα.

Κυρίως, έψαχνε για το έψιλον.

Αυτό ήταν το πιο χρήσιμο και το πιο συχνό στις λέξεις της εφημερίδας.

Του το 'χανε πει άνθρωποι εμπιστοσύνης, άνθρωποι τρανοί: εκείνος ο λόρδος με το αγελικό πρόσωπο που ήρθε από την Αγγλία –από πολύ μακριά μ' άλλα λόγια, ποιος ξέρει πού στο καλό έπεφτε αυτή η Αγγλία– και που ψήθηκε από τον πυρετό και πάει, κι ο άλλος ο Άγγλος πάλι, ο συνταγματάρχης με το αρχοντικό παράστημα και το σφιγμένο στόμα, που τους έφερε το πιεστήριο, κι ο κυρ Ιάκωβος, ο σεβαστικός Ελβετός, και ο μαστρο-Δημήτρης ο τυπογράφος: το έψιλον.

Κι έτσι ο Σπύρος έψαχνε κι όλο έψαχνε, και μετά φυλούσε στον κόρφο του, δίπλα στην καρδιά, όσα έψιλον τύχαινε να βρει, και κάθε πρωί που σηκώνόταν τα 'βαζε πίσω στη θέση τους στην κάσα, τους έδινε κι ένα φιλί από πάνω, και άρχιζε τη δουλειά της ημέρας.

Κι όταν πια πέρασαν εκείνα τα δυο χρόνια, και σώθηκαν όλα τα άλλα γράμματα –δεν θα βγάζανε, λέει, άλλο φύλλο των Χρονικών: με το λειψό χαρτί που περίσσεψε σε μια πάντα οι γυναίκες τυλίγανε φισέκια–, κοίτα να δεις που ξέμειναν τέσσερα έψιλον μόνο στην τσέπη του Σπύρου, κι αυτός τα χάιδευε κρυφά, και τα έτριβε μέχρι να του μαυρίσουν την παλάμη, ή και τα έφερνε στο στόμα να γευτεί εκείνη τη γλυκιά αφάδα που του μούδιαζε και του νανούριζε τη γλώσσα.

Κι έπειτα έφτασε η δεκάτη του Απριλίου, άνοιξη, και τότε κατάλαβε ο Σπύρος γιατί ήταν το έψιλον το πιο χρήσιμο και το πιο συχνό γράμμα στις λέξεις της εφημερίδας. Γιατί ήταν μια λέξη –ωραία λέξη, συγκινητική, μεγάλη– που γραφότανε με τρία τέτοια γράμματα, και πέντε χρόνια τώρα όλα γίνονταν, και όλα γράφονταν, και όλοι πέθαιναν, γι' αυτήν.

ΣΑΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

10 Απριλίου 1826

Ήταν μια φορά ένα αγόρι μονάχο σε μια πολιτεία γεμάτη κόσμο, πείνα, πόνο. Ο πατέρας, σκοτωμένος σε μάχη. Η μάνα θάφτηκε ζωντανή κάτω απ' το σπίτι σαν το 'ριξαν τα κανόνια του εχθρού. Έκλαιγε το παιδί πάνω στα χαλάσματα καιρό. Κοιμόταν όπου μπορούσε να χωθεί. Έτρωγε ό,τι έβρισκε, χόρτα, φύκια, αρμυρίκια. Όσπου δεν έβρισκε πια τίποτα. Είχαν τελειώσει όλα τα τρόφιμα κι όλα τα ζωντανά – και τα γαϊδούρια και τα ποντίκια και τα χοιτάρια, ακόμα και το νερό. Μονάχα οι πεθαμένοι περισσεύανε. Το στόμα του μύριζε τρόμο, μύριζε θάνατο. Ήταν εννιά χρονών. Τον λέγανε Γιαννάκη.

Το μόνο σχολειό που ήξερε ήταν εκείνο του πολέμου. Απ' τους στρατιώτες, που ήταν χιλιάδες μες στην πόλη, έμαθε να γεμίζει τουφέκια, να κρατάει γιαταγάνι, να σημαδεύει, να χτυπά. Από την πείνα ήταν πετσι και κόκαλο. Έμοιαζε σε όλα τα σουσούμια του πλάσμα από άλλον κόσμο, εξόν από τη θλίψη στη ματιά του.

Είδαν κι απόειδαν άρχοντες και οπληρχηγοί κι είπαν πως όσοι μπορούν να περπατήσουν ήρθε η ώρα για να βγουν. Έξοδος.

Το παιδί δεν ήθελε να πάει με τους αμάχους αλλά ν' ακολουθήσει τη φρουρά, να τους γεμίζει τα τουφέκια.

«Είσαι μικρός κι ανήμπορος» του είπαν. «Θα 'χουμε το βάρος της ζωής σου. Πορέψου με τους φαμελίτες κι αν είσαι τυχερός, γλιτώνεις».

Ήτανε Σάββατο, στις δύο μετά τα μεσάνυχτα, όταν κινήσανε να βγούνε. Οι μωρομάνες είχαν τα μωρά αφιονισμένα, μην κλάψουν και τους δώσουν στον εχθρό. Περπατούσαν μες στην απόλυτη σιωπή. Έξαφνα, πρόβαλε η σελήνη μες απ' τα σύννεφα κι ευθύς χίμηξε η φρουρά μ' ανοιγμένες τις γαλανές σημαίες. Αμέσως πέσαν τουφεκιές κι αστράψαν τα κανόνια του Κιουταχί. Τότε ο Γιαννάκης βγήκε απ' τα γυναικόπαιδα κι έτρεξε προς τη φρουρά. Είδε να πέφτει μια σημαία, την άρπαξε, τη σήκωσε ψηλά κι έτρεχε, έτρεχε σαν να πετούσε χαμηλά. Χαλάζι πέφτανε οι σφαίρες γύρω και λαμπύριζαν σαν πυγολαμπίδες. Κάποια στιγμή, ακούστηκαν σάλπιγγες, τύμπανα, τουμπερλέκια να έρχονται από παντού, όλο πιο κοντά. Γέμισε κόκκινες σημαίες το σκοτάδι. Τότε, ένας καβαλάρης επάνω σι' άλογό του φώναζε στο παιδί ν' ανέβει και μ' ένα πήδημα ανέβηκε ο Γιαννάκης στα καπούλια του αλόγου, κρατώντας τη σημαία του ψηλά. Και κάλπασαν, κάλπασαν οι δυο πάνω στο άλογο, μες στη φωτιά, κι έμοιαζαν κένταυρος θεόρατος με γαλάζια φτερά.

Αυτά έλεγε στα παιδιά του, μετά από χρόνια, ο Γιαννάκης.

«Σώθηκα χάρη σ' αυτό τον καβαλάρη που σαν φτάσαμε σε τόπο αδιάβατο, με σήκωσε στα χέρια, λαβωμένο στην πλάτη, και μ' ανέβασε πάνω στο βουνό όπου βρήκαμε τους άλλους. Μ' απόθεσε στα χέρια τους και χάθηκε, τρέχοντας κάτω, να χωθεί στη μάχη».

«Ήταν άγιος;» ρωτούσαν τα παιδιά.

«Καλή του ώρα σε τούτο ή στον άλλο κόσμο» ψιθύριζε ο Γιαννάκης. «Ήταν ήρωας».

ΤΟ ΚΑΜΗΛΑΚΙ ΜΟΥ

Άρον άρον σηκώθηκα από το νοσοκομείο, όσο πλήθαιναν Γάλλοι και Χαλδούπηδες γύρω απ' το Βασιλάδι. Ποιο νοσοκομείο δηλαδή... Το σπίτι του άνοιξε ο Ελβετός γιατρός για τους λαβωμένους. Γιατί αυτό είχε σπουδάσει στην πατρίδα του ο Μάγερ, προτού έρθει και κλειστεί στο Μισολόγγι. Το τυπογραφείο άρχισε να το δουλεύει από ανάγκη: να μη καθούνε μαζί με μας ετούτα τα μεγαλεία των αντρειωμένων.

«Θα καθούμε εξάπαντος δηλαδή;» τον ρωτούσα, όταν με κουβαλήσανε λαβωμένο από μια οβίδα που έσκασε πλάι μου.

Δεν μιλούσε. Μονάχα η θεια-Κώσταينا, που τον βοηθούσε με γιατροσόφια, μου ψιθύρισε:

«Άμα φαγωθούνε όλα τα ζωντανά, τι άλλο μας απομένει για να φάμε; Ός και τα αρμυρίκια τα ξεπατώσαμε... και μας ξεπάτωσαν. Κι όσο για ψαράκια; Ποιος να ψαρέψει, έτσι που μας κλείσανε απ' τη λιμνοθάλασσα; Μαύρισαν τα νερά...»

Αρχές Απρίλη, η άνοιξη στις δόξες της και στην Τάφρο, κάτω από το Τερρίμπιλε, σαπίζουνε κουφάρια στα νερά... Βρομάει ο αέρας.

Γιατί εμέναν, της Αγάθης και του Κίτσου σε αυτή την τρομερή την ντάπια μάς είχε οριστεί η θέση: για πετροπόλεμο ασταμάτητο στα κεφάλια των εχθρών.

«Άντε, Γιώργη» μου χαμογελούσε η θεια-Κώσταينا. «Ούλοι να καθούμε από πείνα, εσύ θα γλιτώσεις: ολόκληρη καμήλα θα σφάξεις! Κάτι καλό μάς έφεραν οι Χαλδούπηδες εξόν από τα γαλλικά τους σπαθοντούφεκα!»

Το καμηλάκι μου! Θα σφάζουνε, όσο κείτομαι λαβωμένος, το ζωντανό μου! Με στοίχειωσε τις νύχτες η έγνοια του:

«Ας γιάνω γρήγορα, Αϊ-Σπυρίδωνα, να το προκάμω!»

Δεν είχα ξαναδεί καμήλες, προτού τις φέρουν οι Γιουσούφηδες στα μέρη μας. Κάποιες αποτρελαμένες μες στον αχό της μάχης και τον ξένο τόπο ξεστράτιζαν μέχρι τις ντάπιες μας. Μία μικρούλα στάθηκε μπροστά στην πόρτα μας.

Σαν με ξανασηκώσανε για πόλεμο, έτρεξα σπίτι λαχταρισμένος... Έστεκε στην αυλή. Αχαμνό, ξελιγωμένο, ζωντανό όμως και όρθιο! Γονάτισε, το αγκάλιασα, φίλησα τον λαιμό του.

«Ζω, Γιουσουφάκι» ψιθύρισα.

Δεν ξέρω σε ποια γλώσσα το πρόσταζε ο προηγούμενος αφέντης του, εμέναν όμως με καταλάβαινε στη γλώσσα μου. Ό,τι του ζήταγα, υπάκουγε.

Έτσι σωθήκαμε. Το βράδυ του χαμού, σαν ξεχυθήκαμε αλλοπαρμένοι ανάμεσα στα αντίσκηνα του εχθρού, «τρέξε» του είπα «και μη σταματήσεις».

Κι έτρεξε ασταμάτητο με μένανε κουλουριασμένο στην καμπούρα του.

Μέχρι που κάποιος επίσημος Χαλδούπης κάτι το πρόσταξε στη γλώσσα του.

Και εκείνο γονάτισε υπάκουα και με απίθωσε στα πόδια του.

Τώρα, σκλαβάκι στην ξένη πατρίδα, είναι το μόνο ζωντανό που με καταλαβαίνει. Σε εκείνη την άλλη γλώσσα μου, την απαγορευμένη:

«Ζω, Γιουσουφάκι μου! Κι ελπίζω...»

